

Eksperymentalne badanie procesów odczytywania różnych aspektów znaczenia

Mateusz Włodarczyk

Instytut Filozofii

Uniwersytet Szczeciński

Praca realizowana w ramach projektu badawczego „Intencje i konwencje w komunikacji językowej. Niegrice’owski program w filozofii języka i naukach o poznaniu” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (2015/19/B/HS1/03306)

Pragmatyka eksperymentalna:

Pragmatyka eksperymentalna:

Próba testowania hipotez stawianych na gruncie pragmatyki teoretycznej przy wykorzystaniu metod eksperymentalnych zaczerpniętych z psychologii poznawczej.

Aspekty znaczenia:

Aspekty znaczenia:

W naszych wypowiedziach językowych możemy wyszczególnić różne aspekty/poziomy znaczenia (Domaneschi 2016, Schwarz 2015):

Aspekty znaczenia:

W naszych wypowiedziach językowych możemy wyszczególnić różne aspekty/poziomy znaczenia (Domaneschi 2016, Schwarz 2015):

1. Znaczenie zdania.

Aspekty znaczenia:

W naszych wypowiedziach językowych możemy wyszczególnić różne aspekty/poziomy znaczenia (Domaneschi 2016, Schwarz 2015):

1. Znaczenie zdania.
2. To co powiedziane.

Aspekty znaczenia:

W naszych wypowiedziach językowych możemy wyszczególnić różne aspekty/poziomy znaczenia (Domaneschi 2016, Schwarz 2015):

1. Znaczenie zdania.
2. To co powiedziane.
3. Znaczenia domyślne.

Aspekty znaczenia:

W naszych wypowiedziach językowych możemy wyszczególnić różne aspekty/poziomy znaczenia (Domaneschi 2016, Schwarz 2015):

1. Znaczenie zdania.
2. To co powiedziane.
3. Znaczenia domyślne.
4. To co presuponowane.

Aspekty znaczenia:

W naszych wypowiedziach językowych możemy wyszczególnić różne aspekty/poziomy znaczenia (Domaneschi 2016, Schwarz 2015):

1. Znaczenie zdania.
2. To co powiedziane.
3. Znaczenia domyślne.
4. To co presuponowane.
5. To co implikowane konwersacyjnie.

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.
2. To co powiedziane

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.
2. To co powiedziane – znaczenie zdania wzbogacone o informacje kontekstowe (wyrażenia okazjonalne).

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.
2. To co powiedziane – znaczenie zdania wzbogacone o informacje kontekstowe (wyrażenia okazjonalne).
3. Znaczenia domyślne

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.
2. To co powiedziane – znaczenie zdania wzbogacone o informacje kontekstowe (wyrażenia okazjonalne).
3. Znaczenia domyślne – „najbardziej wyraźne” (*salient*) znaczenie wypowiedzi, które odbiorca odczytuje bez odwoływania się do kontekstu. Automatyczna interpretacja.

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.
2. To co powiedziane – znaczenie zdania wzbogacone o informacje kontekstowe (wyrażenia okazjonalne).
3. Znaczenia domyślne – „najbardziej wyraźne” (*salient*) znaczenie wypowiedzi, które odbiorca odczytuje bez odwoływania się do kontekstu. Automatyczna interpretacja.
4. Presupozycje

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.
2. To co powiedziane – znaczenie zdania wzbogacone o informacje kontekstowe (wyrażenia okazjonalne).
3. Znaczenia domyślne – „najbardziej wyraźne” (*salient*) znaczenie wypowiedzi, które odbiorca odczytuje bez odwoływania się do kontekstu. Automatyczna interpretacja.
4. Presupozycje – warunki, których spełnienie przez *common ground* nadawca zakłada podczas wypowiedzania zdania.

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.
2. To co powiedziane – znaczenie zdania wzbogacone o informacje kontekstowe (wyrażenia okazjonalne).
3. Znaczenia domyślne – „najbardziej wyraźne” (*salient*) znaczenie wypowiedzi, które odbiorca odczytuje bez odwoływania się do kontekstu. Automatyczna interpretacja.
4. Presupozycje – warunki, których spełnienie przez *common ground* nadawca zakłada podczas wypowiedzania zdania.
5. Implikatury konwersacyjne

Aspekty znaczenia:

1. Znaczenie zdania – konwencjonalne znaczenie wyrażeń i reguły syntaktyczne.
2. To co powiedziane – znaczenie zdania wzbogacone o informacje kontekstowe (wyrażenia okazjonalne).
3. Znaczenia domyślne – „najbardziej wyraźne” (*salient*) znaczenie wypowiedzi, które odbiorca odczytuje bez odwoływania się do kontekstu. Automatyczna interpretacja.
4. Presupozycje – warunki, których spełnienie przez *common ground* nadawca zakłada podczas wypowiedzania zdania.
5. Implikatury konwersacyjne – znaczenie mówiącego wykraczające poza to co powiedziane; co mówiący „miał na myśli”.

Aspekty znaczenia:

1. Przestałem palić cztery lata temu.

Aspekty znaczenia:

1. Przestałem palić cztery lata temu.

Presupozycja: wcześniej paliłem (czasownik zmiany stanu).

Aspekty znaczenia:

1. Przestałem palić cztery lata temu.

Presupozycja: wcześniej paliłem (czasownik zmiany stanu).

Implikatura konwersacyjna: zależna od kontekstu, ale na przykład: nie mam papierosów.

Aspekty znaczenia:

Społeczne, kulturowe oraz wynikające z wiedzy o świecie znaczenia domyślne:

Aspekty znaczenia:

Społeczne, kulturowe oraz wynikające z wiedzy o świecie znaczenia domyślne:

1. We advertised for a new nanny.

Aspekty znaczenia:

Społeczne, kulturowe oraz wynikające z wiedzy o świecie znaczenia domyślne:

1. *We advertised for a new nanny. -> female nanny*

Konstrukcje wprowadzające presupozycje:

Konstrukcje wprowadzające presupozycje:

1. Deskrypcje określone.

Konstrukcje wprowadzające presupozycje:

1. Deskrypcje określone.
2. Czasowniki faktywne (żałować, być świadomym, wiedział że, było mu przykro że).

Konstrukcje wprowadzające presupozycje:

1. Deskrypcje określone.
2. Czasowniki faktywne (żałować, być świadomym, wiedział że, było mu przykro że).
3. Czasowniki zmiany stanu (przestał, zaczął).

Konstrukcje wprowadzające presupozycje:

1. Deskrypcje określone.
2. Czasowniki faktywne (żałować, być świadomym, wiedział że, było mu przykro że).
3. Czasowniki zmiany stanu (przestał, zaczął).
4. Określenia czasowe (zanim, gdy, po, od kiedy).

Konstrukcje wprowadzające presupozycje:

1. Deskrypcje określone.
2. Czasowniki faktywne (żałować, być świadomym, wiedział że, było mu przykro że).
3. Czasowniki zmiany stanu (przestał, zaczął).
4. Określenia czasowe (zanim, gdy, po, od kiedy).
5. Czasowniki implikacyjne (zdołał, zapomniał)

Dwa pytania:

Dwa pytania:

1. Jakie są różnice w procesie przetwarzania informacji komunikowanych za pomocą różnych aspektów znaczenia?

Dwa pytania:

1. Jakie są różnice w procesie przetwarzania informacji komunikowanych za pomocą różnych aspektów znaczenia?

Dwa pytania:

1. Jakie są różnice w procesie przetwarzania informacji komunikowanych za pomocą różnych aspektów znaczenia?
2. Czy aspekty te są homogeniczne?

Poprzedni eksperyment:

Poprzedni eksperyment:

Jerry Sadock: implikatury wydają się być jedyne rodzaju pragmatycznymi lub semantycznymi wnioskowaniami, które cechują się nieskrępowaną wzmocnialnością, tzn. mogą być połączone z jawnym stwierdzeniem tego co jest ich treścią, nie wywołując poczucia nieprawidłowej redundancji (*anomalous redundancy*) (Levinson 2010).

Poprzedni eksperyment:

Jerry Sadock: implikatury wydają się być jedyne rodzaju pragmatycznymi lub semantycznymi wnioskowaniami, które cechują się nieskrępowaną wzmocnialnością, tzn. mogą być połączone z jawnym stwierdzeniem tego co jest ich treścią, nie wywołując poczucia nieprawidłowej redundancji (*anomalous redundancy*) (Levinson 2010).

Pytanie: czy presupozycje związane z niektórymi KWP mogą również podlegać wzmocnieniom?

Wynik eksperymentu:

Wynik eksperymentu:

1. Presupozycje związane z czasownikami implikacyjnymi są neutralne pod względem wywoływania poczucia nieprawidłowej redundancji, w przeciwieństwie do presupozycji związanych z innymi konstrukcjami.

Wynik eksperymentu:

1. Presupozycje związane z czasownikami implikacyjnymi są neutralne pod względem wywoływania poczucia nieprawidłowej redundancji, w przeciwieństwie do presupozycji związanych z innymi konstrukcjami.
2. Wzmocnienie treści implikowanych konwersacyjnie nie wywołuje poczucia nieprawidłowej redundancji a nawet pomaga w odczytaniu znaczenia wypowiedzi.

Wstępna hipoteza:

Presupozycje związane z czasownikami implikacyjnymi nie podlegają akomodacji w takim stopniu jak presupozycje związane z innymi konstrukcjami.

Wstępna hipoteza:

Presupozycje związane z czasownikami implikacyjnymi nie podlegają akomodacji w takim stopniu jak presupozycje związane z innymi konstrukcjami.

Włodarczyk, M. Are Implicative Verbs Presupposition Triggers? Evidence from Polish. In: M. Witek, I. Witczak-Plisiecka (eds.), *Poznan Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities: Varieties and Dynamics of Speech Actions* (in print).

Presupozycje informatywne; akomodacja

Presupozycje informatywne; akomodacja

1. Muszę odebrać swoją siostrę z lotniska.

Presupozycje informatywne; akomodacja

1. Muszę odebrać swoją siostrę z lotniska.

To co presuponowane dodawane jest do kontekstu (*common ground*) konwersacji ze względu na fakt, że nadawca zachowują się tak, jakby to co presuponowane było elementem kontekstu (Domaneschi, 2016).

Presupozycje informatywne; akomodacja

1. Muszę odebrać swoją siostrę z lotniska.

To co presuponowane dodawane jest do kontekstu (*common ground*) konwersacji ze względu na fakt, że nadawca zachowują się tak, jakby to co presuponowane było elementem kontekstu (Domaneschi, 2016).

Poprzez proces akomodacji presupozycje mogą komunikować pewne informacje.

Kontynuacja badań:

Kontynuacja badań:

1. Czy zachodzą istotne różnice w dostępie do informacji znajdujących się na różnych poziomach znaczenia?

Kontynuacja badań:

1. Czy zachodzą istotne różnice w dostępie do informacji znajdujących się na różnych poziomach znaczenia?
2. Szczególnie: czy dostęp do presupozycji związanych z czasownikami implikacyjnymi jest istotnie różny od presupozycji wywoływanych przez inne KWP?

Schemat badań:

Schemat badań:

1. Osobom badanym prezentowane będą dialogi zawierające różne aspekty znaczenia.

Schemat badań:

1. Osobom badanym prezentowane będą dialogi zawierające różne aspekty znaczenia.
2. Osobom badanym zadawane będą pytania odnoszące się do informacji komunikowanych poprzez różne aspekty znaczenia.

Schemat badań:

1. Osobom badanym prezentowane będą dialogi zawierające różne aspekty znaczenia.
2. Osobom badanym zadawane będą pytania odnoszące się do informacji komunikowanych poprzez różne aspekty znaczenia.
3. Mierzony będzie czas odpowiedzi.

Schemat badań:

Schemat badań:

- A: To dziwne, że Jan nie przyszedł do pracy
- B: Owszem, wczoraj mówił, że przyjdzie.
- *Pytanie: Czy Jan nie przyszedł do pracy?*

Schemat badań:

- A: To dziwne, że Jan nie przyszedł do pracy
- B: Owszem, wczoraj mówił, że przyjdzie.
- *Pytanie: Czy Jan nie przyszedł do pracy?*

Odpowiedź na pytanie w formie tak/nie/nie wiem.

Czas odpowiedzi mierzony w milisekundach.

Schemat badań:

- A: To dziwne, że Jan nie przyszedł do pracy
- B: Owszem, wczoraj mówił, że przyjdzie.
- *Pytanie: Czy Jan nie przyszedł do pracy?*

Odpowiedź na pytanie w formie tak/nie/nie wiem.

Czas odpowiedzi mierzony w milisekundach.

Grupa, w której materiał będzie prezentowany w postaci pojedynczych wypowiedzi a nie dialogów.

Przewidywania:

Przewidywania:

Konstrukcje wprowadzające presupozycje inne niż
czasowniki implikacyjne:

Przewidywania:

Konstrukcje wprowadzające presupozycje inne niż czasowniki implikacyjne:

1. Odpowiedzi „tak”.
2. Krótki czas odpowiedzi.

Przewidywania:

Implikatury konwersacyjne:

Przewidywania:

Implikatury konwersacyjne:

1. Odpowiedzi „tak”.
2. Dłuższy czas odpowiedzi.

Przewidywania:

Presupozycje związane z czasownikami
implikacyjnymi:

Przewidywania:

Presupozycje związane z czasownikami
implikacyjnymi:

1. Większa wariancja odpowiedzi.
2. Dłuższy (od innych KWP) czas odpowiedzi.

Przewidywania:

Znaczenia domyślne:

1. Większa wariancja odpowiedzi (interpretacja nie zawsze trafna).
2. Czas - ?

Schemat badania:

Domaneschi, F. (2016) *Presuppositions nad Cognitive Processes. Understanding information taken for Granted*, Palgrave Macmillan.

Schemat badania:

1. W dotychczasowych badaniach nie uwzględniano presupozycji wywołanych przez czasowniki implikacyjne.
2. W dotychczasowych badaniach nie porównywano presupozycji do implikatur konwersacyjnych i znaczeń domyślnych.
3. Wpływ kontekstu wypowiedzi na akomodację.

Schemat badania:

Wpływ kontekstu:

Schemat badania:

Wpływ kontekstu:

1. Jan zapomniał zamknąć drzwi (*powinien był*).

Schemat badania:

Wpływ kontekstu:

1. Jan zapomniał zamknąć drzwi (*powinien był*).

vs.

2. Jan zapomniał odwiedzić chorą babcię w szpitalu (*powinien był*).

Schemat badania:

Karttunen, L. (2016). Presupposition: What went wrong? *Semantics and Linguistic Theory*, 26

Klasa konstrukcji wprowadzających presupozycje nie jest homogeniczna; mamy do czynienia z różnorodnymi zjawiskami.

Presupozycje związane z czasownikami implikacyjnymi powinny być traktowane jako implikatury konwencjonalne.

Bibliografia:

- Domaneschi, F. (2016) *Presuppositions nad Cognitive Processes. Understanding information taken for Granted*, Palgrave Macmillan.
- Levinson, S. C. (2010). *Pragmatyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Schwarz, F. (red.) (2015) *Experimental Perspectives on Presuppositions, Studies in Theoretical Psycholinguistics*, Springer International Publishing.